

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

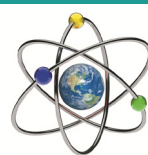
№10
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 612 sahifa,
3-oktyabr, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalarini tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

The Use of Innovative Pedagogical Technologies in the Development of Critical Thinking	16
<i>Gulnar Atakhanova Orinbaevna</i>	
Current Aspects of Designing and Implementing Extracurricular Educational Activities at the Primary General Education Level.....	20
<i>Amankosova Dinara Gabitovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tizimida tarbiyachi shaxsiyati va kasbiy mahorati shakllanishining nazariy asoslari....	24
<i>Axmadaliyeva Moxlaroy To'xtapolatovna</i>	
Pedagogical Model and Stages of Teaching Subjects Through a Project-Based Approach	28
<i>Bannayev Qosimjon</i>	
Lotin tili va zamonaviy tibbiy terminologiya: tarixi, vazifasi va amaliy ahamiyati	31
<i>Eshmurodova Shirin Oybekovna</i>	
Motor alaliyaning nonutqiy simptomatikasi	34
<i>Isayeva Mushtariy Alisher qizi</i>	
Talabalar etnomadaniy kompetentligini rivojlantirishning pedagogik-psixologik omillari	38
<i>Isomiddinov Asliddin Baxriddin o'g'li</i>	
Texnologiya darslarida o'quvchilarning texnik savodxonligini robototexnika elementlari asosida rivojlantirish.....	41
<i>Jabborova Umida</i>	
Fizika fanini mutaxassislik fanlari integratsiyasi asosida o'qitishda bo'lajak muhandislarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari	45
<i>Xayrullayev Asliddin Isatullayevich</i>	
Talaba tomonidan mutaxassislik tilini o'zlashtirishda monologik nutqni o'rgatishning samarali usullari masalasi haqida.....	51
<i>Karimov N. M.</i>	
Zamonaviy pedagog kadrlar tayyorlashda kasbiy motiv va motivatsiyaning o'rni	54
<i>Melikova Einora Shuxratovna</i>	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlashda pragmatik kompetensiyaning roli.....	58
<i>Mustafayeva Nilufar Ulashovna</i>	
O'quvchilarda iqtisodiy tafakkurni rivojlantirishning pedagogik strategiyalari	62
<i>Nishonova Dilafuz</i>	
Computer-Based Formative Assessment: Advantages and Challenges in Teaching English to High School Students	66
<i>Obidjonova Shokhista Bakhtiyorovna</i>	
Metata'lim texnologiyalari asosida bo'lajak maktabgacha ta'lim mutaxassislarini tayyorlash tizimini takomillashtirish.....	70
<i>O'rolboyeva Durdona Sayfiddin qizi</i>	
Sun'iy intellekt asosidagi darslarning an'anaviy darslarga nisbatan samaradorligini qiyosiy tahlil qilish.....	73
<i>Rasulev Bobirjan Atxamovich</i>	
Pedagogik faoliyatda pedagogning kasbiy taraqqiyoti motivatsiyasining psixologik xususiyatlari	78
<i>Rustamova Surayyo Shaxobiddinovna</i>	
Innovatsion kompetentlik tushunchasi va uning ilmiy-pedagogik asoslari.....	84
<i>Soliyev Eliyor Ravshan o'g'li</i>	
Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar eshituv idrokini o'yinlar yordamida rivojlantirishning samarali usullari	88
<i>Xalilova Shahnoza</i>	
Zamonaviy ta'limda kommunikativ kompetensiyaning o'rni va ahamiyati.....	92
<i>Yaqubova Nigoraxon Ibrohimjon qizi</i>	
Soliq yuki – mamlakat soliq soliq tizimining asosiy mezonidir	97
<i>Suyunov Otabek Shuxrat o'g'li</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish va takomillashtirish yo'llari	101
<i>Ibodova Sarvinoz Sayfilloyevna</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida hospital pedagogika fanini o'qitishning dolzarb masalalari va uning uslubiy ta'minoti	106
<i>Inogamova Dilfuza Rahmatullaevna</i>	

Chizma geometriya va kompyuter grafikasi: an'anaviy fan va zamonaviy texnologiyaning uyg'unlashuvi .	111
Raximov A. M., Tairova N. S., Sabirova D. U., Xasanova S. T., Tashpulatov R. X.	
Геймификация в обучении английскому языку на начальном этапе обучения	114
Курбанова Назира Низомиддиновна	
Talabalarda tanqidiy va evristik fikrlashni shakllantirishda raqamli texnologiyalarning o'rni	117
Adjiev Nayrullo Nazrulloevich	
Konstruktiv yondashuv asosida tabiiy fanlar (science)ni o'qitish metodikasi.....	122
Amirullayeva Barno Abdulhaqovna	
Kimyo o'qitishda o'quvchilarning ijodiy faoliyatini shakllantirishning tajriba-sinov natijalari.....	126
Artiqov Maqsud Bahodirovich, Babanazarova Ayzada Omirbaevna	
Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarni bilingvist sifatida shakllantirishda til o'rganish ko'nikmalari va kompetentsiyalarining rivojlanishi	131
Axmadjonova Gulira'no Muxtorjon qizi	
Talabalarning ijtimoiy kompetensiyalarini shakllantirishda kooperativ ta'limning metodik yondashuvlari	135
Botiraliyeva Gulobar Mahamadismoil qizi	
Talabalarni intellektual faoliyatga tayyorlashda ijtimoiy sherikchilikning pedagogik va metodik asoslari	139
Dilbarjonov Avazbek Ravshanbek o'g'li	
Teacher-Centered and Child-Centered Methods in Early Childhood Education: Insights From Finland and Uzbekistan	143
Djaparova Gulnoza	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida "Metodik mahorat kuni" va "Metodik mahorat soati"ni tashkil etish	150
Do'stov Davron Zulhaydarovich	
Theoretical, Methodological, and Practical Factors of Differentiated Education	155
Ergash Shonazarovich Khasanov	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning intellektual qobiliyatini rivojlantirishda kognitiv yondoshuv	160
Gulbahor Xamidova	
Mustaqil ta'lim – mustahkam bilim.....	164
Halima Shukurova Sunatullayevna	
Integrating Google Classroom and Project-Based Learning for Enhanced Synchronous and Asynchronous Education.....	168
Inomkhojaeva Shodiyakhon Abdukodirkhoja qizi	
O'quvchilarning innovatsion fikrlash ko'nikmalarini takomillashtirishning nazariy asoslari.....	174
Mamadaliyev Axadjon G'aniboyevich	
Hududiy rivojlanishda innovatsion yondashuvlarni strategik boshqaruvga integratsiya qilish yo'llari.....	177
Mo'minov Fazliddin Xusniddin o'g'li	
O'rta yoshdagi ayollarda harakat faoliyatini rivojlantirishda milliy o'yinlarning pedagogik ahamiyati	184
Mustafoev Sherali	
Pedagogical and Psychological Foundations of Developing Higher-Order Thinking Skills in Students.....	188
Nasimova Zarina Isomiddin kizi	
Pedagogik ijodkorlikning kasbiy professionallikda namoyon bo'lish xususiyatlari.....	193
Numonova Dildor Umurzoqovna	
Ko'zi oqiz boshlang'ich sinf o'quvchilarining kommunikativ kompetentsiyasini o'rganishning nazariy asoslari	196
Qarshiboyev Asliddin	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etish masalalari.....	200
Qilichova Marxabo Xudayqulovna	
The Transformation of Existential Thought in British Literature: Iris Murdoch's Philosophical Humanism and the Reinterpretation of Freedom	204
Rahmonqulova Zarnigor Nasimjon qizi	
Sportchilarning elektron platformalardan foydalanishning metodik tahlili	209
Saydullayev Zafar Erkinovich	
Adabiy ta'limda estetik tarbiya	216
Sharipov Elmurod Sa'dulla o'g'li	
O'qituvchi-trenerning ko'p qirrali kasbiy-pedagogik funksiyalari	220
Sulaymonov Jaxongir Solijonovich	
Uzluksiz kasbiy rivojlanishda art-pedagogikaning o'qituvchilar hissiy farovonligiga ta'siri	223
Suvanova Kamola Raimqul qizi	

Raqamlashtirish muhitida umumta'lim maktablarida ta'lim sifatini oshirish	226
<i>Xamidova Komila Maxmudovna</i>	
Oliy ta'limda kvest texnologiyasi yordamida fizika fanining murakkab tushunchalarini o'zlashtirish samaradorligini oshirish metodikasi.....	231
<i>Yo'ichiyev Shaxriyor Xusanovich, O'rinboyeva Kumushoy Sultonbek qizi</i>	
Совершенствование профессиональных компетенций будущих инженеров на основе интегративного подхода	235
<i>Умарова Гулчехра Абитовна</i>	
Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning aqliy qobiliyatining psixologik xususiyatlari	238
<i>Alanazarova Sholpan Artikbaevna, Artiqbaeva Miyassar Jumanazarovna</i>	
Biologiya ta'limida innovatsion metodlarni joriy etishda ta'lim menejmentining roli	241
<i>Allayorova Maloxat Normaxmat qizi</i>	
Integrating Innovative Technologies for the Enhancement of Speech and Communication Skills Among Learners With Intellectual Disabilities in Uzbekistan: Pedagogical Approaches and Developmental Outcomes	244
<i>Donisheva Gulruy Akhrorkulovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini o'quvchilar o'qish savodxonligini rivojlantirishga metodik jihatdan tayyorlash	247
<i>Doniyarov Mavlonbek Arabovich</i>	
Kimyoviy birikmalarda bog'lar sonini hisoblashning yangi matematik usullari	252
<i>Ergashev Vahob Ergashevich</i>	
Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining mantiqiy tafakkurini rivojlantirish pedagogik muammo sifatida	257
<i>G'aniyeva Maftuna Abduaziz qizi</i>	
Pedagogika oliy o'quv yurtlarida steam fanlarini raqamli texnologiyalar asosida o'qitishning metodik asoslari	261
<i>Jamolova Sitara Muzaffar qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining matematik tafakkurini rivojlantirishda didaktik o'yinlar va interaktiv metodlardan foydalanish samaradorligi	264
<i>Mamadiyrov Jamol</i>	
Zamonaviy ta'lim jarayonida talabalar mustaqil faoliyatini rivojlantirishda pedagogik yondashuvlar	268
<i>Mamayusupova Nafisa Abdulatifovna</i>	
Para yengil atletikachilarda nayza uloqtirish texnikasini takomillashtirish uslubiyati	271
<i>Qiyomova Shohsanam Yarash qizi</i>	
Difficulties in Enhancing Communicativeness of Pre-Service English Teachers	275
<i>Kurbonova Maftuna Fakhriddinovna, Mirzayeva Gulshan Azamatovna</i>	
Principles of Teaching Basic Foreign Language Skills (EFL)	278
<i>Samandarova Gulsara Ismatilloevna</i>	
O'quvchilarning innovatsion ta'lim muhitida tayanch kompetensiyalarini shakllantirishning dolzarbligi	282
<i>Toshpulatova Farida Radjabovna</i>	
Корпоративная культура педагогов и внутренняя стабильность ДОО	286
<i>Буранова Шохноза Абдуразаковна</i>	
Развивать личностные качества учащихся на уроках географии	290
<i>Шадиева Нигора Шариповна</i>	
Raqamli texnologiyalar yordamida oliy ta'lim sifatini oshirishda innovatsion yondashuvlar	295
<i>Baytileuova Gulnaz Quralbay qizi</i>	
Yangi avlod pedagoglarini tayyorlash: kompetensiyalar va qadriyatlarining roli	298
<i>Ro'ziboyeva Ma'mura Abdunabiyevna</i>	
Astronomiya fanini o'qitishda integrativ yondashuvdan foydalanib o'qitishning ta'lim tizimidagi o'rni	301
<i>Barakayeva Sarvinoz To'liqunovna</i>	
Alohida e'tiborga muhtoj bolalar bilan ishlashda yangi pedagogik texnologiyalarni qo'llash	305
<i>Usmonov Salohiddin Dushan o'g'li, Namozova Sevinch Asqar qizi</i>	
Ma'naviy-axloqiy sifatlarni tarbiyalashda pedagogik qadriyatlarining ustuvorligi	310
<i>Jumayeva Gulnara Tursunpulatovna</i>	
Talabalarni maktabgacha ta'lim tashkilotlarini maqsadli boshqarishga tayyorlashning nazariy asoslari	314
<i>Mahmudova Zulfiya Xomitovna</i>	
Pedagogical Methodology Improve Students' Professional Mobility in Acquisition of Specialty	319
<i>Khidirova Muhabbat Murodillayevna</i>	

Boshlang'ich sinf ona tili darslarida pedagogik texnologiyalardan foydalanish	322
Ismoilova Surmaxon Amonovna, Yusupova Mohinur	
Qoraqalpoqlarning dehqonchilik marosimlari	326
Orinboyeva Go'zal Polatovna	
The Complexity of Training Teaching Staff for Work in Public Schools Organized in Medical Stations in Uzbekistan.....	330
Inogamova Dilfuza Rakhmatullaevna	
Boshlang'ich ta'lim texnologiya fanini o'qitishda STEM yondashuvi orqali o'quvchilarda mustaqil va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish.....	335
Jabbarova Zuhra Omondullayevna	
Eshitishda nuqsoni mavjud bolalarni nutqini shakllantirish metodikasi	338
Z. N. Mamarajabova	
5–7-sinf qizlarida raqamli texnologiyalar ta'sirida tarbiya jarayonining o'ziga xosliklari.....	341
Abdurazzoqova Marg'uba Muxammad qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda emotsional intellektni rivojlantirish diagnostikasi: metodlar va natijalar ..	345
Abduxamidova Dilorom Abdumuminovna	
PISA topshiriqlari asosida o'quvchilarda tadqiqotchilik ko'nikmalarini shakllantirish	349
Axunjanova Shirmonoy Isroiljonovna	
Bo'lajak surdotarjimonlar uchun faoliyat turlarini tanlashda ko'maklashish	354
Dehqanova Muborakxon G'iyosiddinovna	
Mustaqil ta'limni tashkillashtirishda tarjimadan foydalanish jarayonlari	357
Erkayev Elmirza Temirovich	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy faoliyat samaradorligini oshirishda kreativ va tanqidiy fikrlash kompetensiyalarining o'rni.....	361
Jumayeva Muxlisa Shokir qizi	
Tasks, Exercises, and Activities in the English Classroom: Differences, Similarities, and Effective Use	366
Qodirov Olim Odilovich	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish masalalari	372
Safarova Mohichehra Xonzafarovna	
Malaka oshirish tizimida boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tabiiy-ilmiy savodxonligini rivojlantirish masalalari.....	376
Saidova Dilnoza Maripovna	
O'zbekiston va Yaponiya dzyudo trenerlarining mashg'ulot jarayonlarini qiyosiy tahlili.....	380
Sharipov Xabibullo Abduqahhorovich	
"Kompyuter lingvistikasi"ning rivojlanish tendensiyasi.....	386
Xusanboyeva Muxlisa Ikrojon qizi	
Педагогические технологии стратегического развития взаимного сотрудничества организаций дошкольного образования и родителей.....	392
Тухлиев Муслимбек Шерзод угли	
Oliy ta'limda inklyuziv ta'lim tizimini joriy etish muammolari	397
Dilbar Nurkeldiyeva	
Ixtisoslashtirilgan ta'lim muasasalarida tarbiyaning o'rni.....	401
Laylo Sharopovna Nurmuxamedova	
Intellektida kamchiligi bo'lgan bolalarning ijtimoiylashuvida muloqotning shakllanish xususiyatlari	405
Shahnoza Amirsaidova	
Aqli zaif bolalarga ta'lim jarayonida o'yin faoliyatini shakllantirishning ahamiyati.....	409
Ziyodullayeva E'zoza Ne'matjonovna	
Pedagogik texnologiyalar metodlarini tanlash va qo'llashning umumiy mezonlari	412
Abdullayeva Komila Tursunovna	
Didaktik o'yinlar vositasida 2-sinf o'quvchilarida bog'lanishli nutq ko'nikmalarini shakllantirishning pedagogik imkoniyatlari	416
Askarova Gulayim Arislan qizi	
Yugurib kelib uzunlikka sakrovchilarda tezkorlikni samarali va jadal rivojlantirishni ilmiy asoslash.....	420
Avazov Shukrullo Ibatovich, Nuraliyeva O'g'iloy Shomurotovna, Mustafayev Ismoil Nuralio'g'li	
Boshlang'ich sinflarda kreativ ta'limning o'ziga xos xususiyatlari va zaruriyati.....	425
Axmedova Mastura Jamoliddinovna	
Imkoniyati cheklangan o'quvchilarda tabiatshunoslik kompetensiyasini shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari	430
Azizova Dilnora	

Bo'lajak shifokorlarda tibbiy – deontologik kompetensiyalarni shakllanishida tibbiy amaliyotning ahamiyati.....	435
Babadjanova Gulchexra Baxtiyarovna	
Bolaning aqliy rivojlanishini yoritadigan ko'rsatkichlar	440
Bozorboyev Javlon Davlatali o'g'li	
Bo'lajak oligofrenopedagoglarning kasbiy-metodik kompetensiyalarini rivojlantirish xususiyatlari.....	445
Daminova Maftuna Asqarali qizi	
Kreativ pedagogika fani va mantiqiy fikrlash kompetentligi orasidagi bog'liqlik.....	449
Diyora Egamberdiyeva	
Oilani mustahkamlovchi va ajralishiga olib keluvchi omillar	454
Haqberdiyev Jamoliddin Abdug'affor o'g'li	
Quality Management as a Functional and Attributive Characteristic of Modern Management.....	458
Jabbarbergenova Bibimaryam Amangeldievna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ijodiy faoliyatini rivojlantirishda pedagogik va psixologik jarayonlar	464
Mamedova Maxfuza Erkinovna	
Huquqiy ong va madaniyatni shakllantirishda yuridik ta'limning roli: tahlil va takliflar	470
Mansurova Zilola Akromxonovna	
Pedagogik ta'limda klaster yondashuvi: O'zbekiston va jahon tajribasi	474
Nafisa Tokhirova Dilshod qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishning nazariy-pedagogik asoslari: zamonaviy yondashuvlar va innovatsion imkoniyatlarning integratsiyasi asosida shakllanish jarayoni.....	478
Norqulov Lutfullo Mamarajabovich	
Montessori metodikasi va undagi bolalar sensomotorikasini rivojlantirishga doir tajribalar tahlili	484
Parmonova Laylo Iloxomovna	
Molekulyar fizikani modellashtirish orqali o'qitish metodikasini takomillashtirish.....	488
Q. U. Tog'ayeva	
Milliy tarbiyada raqamli vositalardan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari	493
Qo'shnazarova Nozima Maxmutjon qizi	
Learning Intercultural Communication Through Social Media: the Approach of Modern Students	498
Raxmonqulova Feruza Akmal qizi	
Aqliy rivojlanishda muammolari bor maktab o'quvchilarida geometrik tushunchalarni shakllantirishning nazariy asoslar.....	502
Shodiyeva Navbaxor Xabibulla qizi	
Logopedning kasbiy faoliyatida deontologiya va kompetentlikning roli va ahamiyati	506
Temurova Gulchexra Xudoyqulovna, Isomitdinova Shaxinabonu Zavqiddin qizi	
STEAM ta'limida lego konstruktorelarning o'rni va ahamiyati.....	511
Toshpulatova Farida Radjabovna	
Diagnostikasi va reabilitatsiya qilishda eshitishda nuqsoni bo'lgan bola va ularning ota-onalari bilan bog'liq muammolar.....	514
Toshpulova Nodira Sultonmurod qizi	
Talabalarni maktabgacha ta'lim tashkiloti va ota-onalar hamkorligi o'rtasidagi o'zaro munosabat shakllari.....	518
Turdiqulova Luiza Zayniddinovna	
O'zbekistonda ESG tamoyillarining ta'limga integratsiyasi: yutuqlar, muammolar va istiqbollari	522
Tursunova Shahzoda Baxromovna	
Maktabgacha yoshdagi aqli zaif bolalarning fazoviy tasavvurlarini shakllantirish	526
Xamidova Muyassar Polsaidovna	
Mustaqil ta'limni tashkil etishning asosiy didaktik prinsiplari.....	530
Yuldashev Shukrullo	
Комплексная методика развития и обучения юных футболистов	536
Ортиков Умиджон Худойбердиевич	
Особенности деятельности детей с нарушением зрения	544
Юсупова Назира	
Integration of Music and Language: Creative Approaches to Teaching English to Music Students	548
Akbarova Moxichexra	

Ingliz tilida yozuv malakalarini takomillashtirishda baholash metodikasi.....	553
<i>Alimardonova Malika Botir qizi</i>	
Yosh kurashchilarni jismoniy va aqliy rivojlantirishda basketbol o'yinining ahamiyati	560
<i>Haqnazarov Qurbon Qo'shayevich</i>	
Voleybol murabbiylarining innovatsion fikrlash qobiliyatini shakllantirish usullari	566
<i>Haqqulov Akbar Abdiraupovich</i>	
Sociolinguistic Competence and Intercultural Communicative Competence: Intertwining Concepts and Practical Implications	571
<i>Kuchmurodova Gulnora Khatamovna</i>	
Ilk qadam davlat dasturida steam ta'lim elementlaridan foydalanish imkoniyati	575
<i>Nazarova Aziza Sohib qizi</i>	
Kasbiy rivojlanish jarayonida rahbar shaxsiy sifatlarini rivojlantirishning zamonaviy yo'nalishlari.....	579
<i>Roziqova Nazokat Alisher qizi</i>	
Deontologik yondashuvning nazariy-pedagogik asoslari va uning ta'lim tizimidagi ahamiyati	583
<i>Tashpulatova Nodira Olimjon qizi</i>	
Kasbiy-pedagogik tayyorgarlikda fanlararo integratsiya asosida boshlang'ich ta'lim yo'nalishi o'qituvchilarining metodik salohiyatini oshirish yo'llari.....	586
<i>Xashimova Aziza Alisherovna</i>	
Природа и механизм действия биологических иммуностимуляторов на организм животных	590
<i>Койилова Мехринисо Джураевна</i>	
Badiiy asarlar ustida ishlash jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarining emotsional intellektini shakllantirish mezonlari	594
<i>Jamalova Kamola Shahobiddinovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirish asosida fizika o'qitish metodikasini takomillashtirish	600
<i>Musurmonova Shaxnoza Dilshod qizi</i>	
Futbolchilarda texnik tayyorgarlikni takomillashtirishning ilmiy-metodik asoslari.....	606
<i>Babayev Anvarjon Axmedovich</i>	

YOSH KURASHCHILARNI JISMONIY VA AQLIY RIVOJLANTIRISHDA BASKETBOL O'YININING AHAMIYATI

Haqnazarov Qurbon Qo'shayevich

Termez davlat universiteti

“Jismoniy tarbiya va sport o'yinlari” kafedrası
katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada yosh kurashchilarning jismoniy va aqliy rivojlanishida basketbol o'yinining ahamiyati ilmiy asosda tahlil qilinadi. Basketbol mashg'ulotlari koordinatsiya, chidamlilik, tezkorlik va kuch sifatlarini rivojlantirish bilan birga, sportchilarning diqqat-e'tibori, tezkor qaror qabul qilish qobiliyati hamda jamoada ishlash ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. Shuningdek, o'yin jarayonidagi strategik fikrlash va psixologik barqarorlik yosh sportchilarning musobaqa jarayonida muvaffaqiyat qozonishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, basketbolni yordamchi sport turi sifatida qo'llash yosh kurashchilarning har tomonlama salohiyatini rivojlantirishda samarali omil hisoblanadi.

Kalit so'zlar: yosh kurashchilar, basketbol, jismoniy rivojlanish, aqliy rivojlanish, sport pedagogikasi, koordinatsiya, strategik fikrlash.

Abstract: This article explores the significance of basketball in the physical and mental development of young wrestlers. Basketball training enhances coordination, endurance, speed, and strength while also improving athletes' attention, decision-making ability, and teamwork skills. Furthermore, strategic thinking and psychological resilience developed through the game have a positive impact on wrestlers' competitive performance. The findings indicate that incorporating basketball as a supplementary sport is an effective factor in fostering the overall potential of young wrestlers.

Key words: young wrestlers, basketball, physical development, mental development, sports pedagogy, coordination, strategic thinking.

Аннотация: В данной статье рассматривается значение игры в баскетбол для физического и умственного развития молодых борцов. Баскетбольные тренировки способствуют развитию координации, выносливости, быстроты и силы, а также формированию у спортсменов внимания, способности принимать быстрые решения и навыков командного взаимодействия. Кроме того, стратегическое мышление и психологическая устойчивость, приобретаемые в процессе игры, положительно влияют на успех борцов в соревновательной деятельности. Результаты исследования показывают, что использование баскетбола как вспомогательного вида спорта является эффективным фактором всестороннего развития молодых борцов.

Ключевые слова: юные борцы, баскетбол, физическое развитие, умственное развитие, спортивная педагогика, координация, стратегическое мышление.

KIRISH

Bugungi kunda sport sohasida yosh avlodni har tomonlama barkamol qilib tarbiyalash, ularning jismoniy, aqliy va ruhiy salohiyatini rivojlantirish masalasi dolzarb yo'nalishlardan biridir. Ayniqsa, kurash kabi yuqori diqqat, koordinatsiya, tezkorlik va chidamlilikni talab qiluvchi sport turlarida yosh sportchilarning tayyorgarligini turli mashg'ulot turlari orqali takomillashtirish katta ahamiyat kasb etadi.

Basketbol o'yini o'zining ko'p qirrali harakat faoliyati bilan yosh kurashchilarda tezkorlik, chaqqonlik, muvozanat, qaror qabul qilish tezligi va koordinatsion qobiliyatlarni rivojlantiradi. Ushbu o'yin orqali sportchilar fazoda to'g'ri harakatlanish, raqib harakatini oldindan sezish va strategik fikrlashni o'rganadilar. Bu esa kurash jarayonida zarur bo'lgan aqliy va psixologik tayyorgarlikni mustahkamlaydi.

Shuningdek, basketbol o'yinida jamoaviy harakat, o'zaro muloqot, liderlik va irodaviy sifatlar shakllanadi. Bu jihatlar yosh kurashchilarning nafaqat sport mahoratini, balki ularning shaxsiy intizomi va mas'uliyat hissini ham kuchaytiradi.

Tadqiqot mavzusining dolzarbligi shundaki, hozirgi sport tayyorgarligi jarayonida ko'p tarmoqli yondashuv – ya'ni turli sport turlarini o'zaro uyg'unlashtirish orqali jismoniy rivojlanishni optimallashtirish zarurati ortib

bormoqda. Basketbolni mashg'ulot jarayonlariga qo'shish orqali kurashchilar harakat koordinatsiyasi, fazoviy idroki, qaror tezligi va jamoaviy fikrlash madaniyatini rivojlantirish mumkin.

Demak, basketbol o'yini yosh kurashchilar uchun nafaqat jismoniy tayyorgarlik vositasi, balki aqliy, psixologik va kommunikativ rivojlanishning samarali pedagogik vositasi sifatida ham dolzarb ahamiyatga ega. Ushbu mavzuni chuqur o'rganish yosh sportchilarni zamonaviy talablarga mos, fikrlovchi va raqobatbardosh sportchi sifatida shakllantirishda muhim ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqotning maqsadi

Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi – yosh kurashchilarning jismoniy va aqliy rivojlanishi jarayonida basketbol o'yinini qo'shimcha mashg'ulot sifatida qo'llash orqali ularning harakat faoliyatini, strategik fikrlash qobiliyatini va jamoaviy ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatlarini aniqlash hamda ilmiy jihatdan asoslab berishdir.

Tadqiqotning vazifalari

- Yosh kurashchilar tayyorgarlik tizimida jismoniy va aqliy rivojlanishning o'zaro bog'liq jihatlarini tahlil qilish.
- Basketbol o'yinining harakatli va intellektual xususiyatlarini o'rganish hamda uning kurashchilar tayyorgarligiga ta'sirini aniqlash.
- Basketbol mashg'ulotlari orqali yosh kurashchilarda tezkorlik, muvofiqlashtirish, diqqat va qaror qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantirish usullarini ishlab chiqish.
- Tajriba-sinov ishlari orqali basketbol mashg'ulotlarini qo'llashning samaradorligini baholash.
- Yosh kurashchilarni tayyorlash jarayoniga basketbol elementlarini integratsiya qilish bo'yicha metodik tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqotning obyekti

Tadqiqotning obyekti – yosh kurashchilarning jismoniy va aqliy rivojlanish jarayoni hamda ularning sport tayyorgarligi tizimi.

Tadqiqotning predmeti

Tadqiqotning predmeti – yosh kurashchilarning jismoniy va aqliy rivojlanishiga basketbol o'yinining ta'sirini aniqlash va ushbu ta'sirni amaliy mashg'ulot jarayonlariga joriy etish usullaridir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

So'nggi yillarda jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari jarayonida shaxsning har tomonlama rivojlanishiga yo'naltirilgan ilmiy izlanishlar tobora kengayib bormoqda. Ayniqsa, yosh sportchilarni jismoniy va aqliy tayyorgarligini oshirishda turli o'yin turlarining, xususan basketbol o'yinining o'rni va ahamiyati ilmiy doiralarda alohida o'rganilmoqda. Tahlil qilingan adabiyotlar sport mashg'ulotlarini samarali tashkil etish, pedagogik va psixologik yondashuvlarni qo'llash, shuningdek, fanlararo integratsiya asosida sportchilarning intellektual va jismoniy salohiyatini rivojlantirish masalalariga bag'ishlangan.

Носов С. А. и Герасимов И. В. – 2023-yilda o'z tadqiqotlarida Rossiya IIV ta'lim muassasalarida o'qiyotgan kursantlar jismoniy tayyorgarligini oshirishning samarali usullarini tahlil qilganlar. Ular kuch ko'rsatkichlarini rivojlantirish uchun individual yuklamalarga asoslangan metodikani taklif etib, bu jarayonda fiziologik va psixologik omillar o'zaro bog'liqligini asoslab berishgan ^[1].

Кузьмина Н. С. – 2021-yilda "Физическая культура" o'quv qo'llanmasida jismoniy madaniyatning ijtimoiy, tarbiyaviy va sog'lomlashtiruvchi ahamiyatini keng yoritgan. Muallif fikricha, jismoniy madaniyat insonning ma'naviy-axloqiy shakllanishida ham muhim omil bo'lib, sport orqali shaxsda mehnatsevarlik va intizom sifatleri rivojlanadi ^[2].

Жилкина Т. О. – 2021-yilda o'z ilmiy ishida basketbol o'yinining jismoniy tarbiya jarayonidagi rolini o'rgangan. U basketbol mashg'ulotlari orqali o'quvchilarda chaqqonlik, muvozanat, reaksiya tezligi va jamoaviy fikrlashni rivojlantirish imkoniyatlarini ilmiy asosda ko'rsatadi. Shuningdek, bu o'yin o'quvchilarning psixologik barqarorligini mustahkamlaydi ^[3].

Даминов И. А. – 2022-yilda "Umum ta'lim maktab o'quvchilarida sog'lom turmush tarzini shakllantirishning muhim tomonlari" nomli maqolasida sog'lom hayot madaniyatini yosh avlodda shakllantirishning metodik asoslarini yoritadi. Muallif o'quv jarayonida sog'lom turmush madaniyati va jismoniy faollikni uyg'un qo'llash zarurligini ta'kidlaydi ^[4].

Daminov I. A. – 2022-yilda yozilgan yana bir maqola “Jismoniy madaniyatda matematika fanining oʻrni” fanlararo integratsiyaning jismoniy rivojlanishdagi ahamiyatiga bagʻishlangan boʻlib, u sport mashgʻulotlariga analitik fikrlashni kiritish samaradorligini asoslaydi ^[5].

Daminov I. A. – 2023-yilda “Kurash musobaqalari va oʻqitish metodikasi” nomli ishida yosh sportchilarni tayyorlashda zamonaviy pedagogik yondashuvlarni tahlil qiladi. U sport mashgʻulotlarini raqobat, motivatsiya va intellektual oʻsishni birlashtirgan holda tashkil etish zarurligini koʻrsatadi ^[6].

Ларин П. А. – 2024-yilda “Юный баскетболист” asarida yosh basketbolchilarni tayyorlash tizimini batafsil tahlil qilib, ularning jismoniy, psixologik va kommunikativ rivojlanishiga qaratilgan metodik tavsiyalar beradi ^[7].

Чуча Н. И. ва Темченко В. А. – 2014-yilda basketbol boʻyicha taʼlim olayotgan talabalarning texnik va taktik koʻnikmalarini baholash metodikasini ishlab chiqqanlar. Ular oʻyin jarayonida harakat koordinatsiyasi, aniqlik va qaror tezligi kabi koʻrsatkichlarni oʻlchashning samarali mezonlarini taklif etgan ^[8].

Боровик А. – 2020-yilda oʻz tadqiqotida jamoaviy oʻyinlarda (futbol, voleybol, basketbol, gandbol) intellektual omilning ahamiyatiga eʼtibor qaratgan. U sportchilarning aqliy jarayonlari – idrok, tahlil, prognoz va tezkor qaror qabul qilish – jamoaviy oʻyinlarda muvaffaqiyat kaliti ekanini taʼkidlaydi ^[9].

Мосина Н. В. – 2019-yilda yosh basketbolchilarning individual-psixologik xususiyatlarini oʻrganib, ularning kommunikativ va tashkiliy qobiliyatlariga taʼsirini tahlil qilgan. Muallifning fikricha, ijobiy psixologik muhit va oʻzaro ishonch sportchining oʻsish surʼatiga bevosita taʼsir qiladi ^[10].

Tahlil qilingan adabiyotlar shuni koʻrsatadiki, basketbol oʻyini nafaqat jismoniy tayyorgarlikni rivojlantiruvchi vosita, balki yosh sportchilarda aqliy, psixologik va kommunikativ koʻnikmalarni shakllantiruvchi pedagogik muhitdir. Zamonaviy sport taʼlimi jarayonida fanlararo integratsiya, psixologik tayyorgarlik va innovatsion metodikalarning qoʻllanilishi yosh sportchilarning har tomonlama barkamol shaxs sifatida shakllanishini taʼminlaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotning metodologik asosi sifatida jismoniy tarbiya nazariyasi, shaxsning har tomonlama rivojlanish konsepsiyasi, hamda sport psixologiyasi va pedagogik integratsiya tamoyillari asos qilib olindi. Tadqiqotda ilmiy-nazariy qarashlar I. A. Daminov, M. Ya. Vilenskiy, N. S. Kuzmina hamda A. Abduqahhorovich kabi olimlarning ishlariga tayanilgan. Ushbu metodologik yondashuv yosh sportchilarning jismoniy tayyorgarligini faqat kuch va texnika darajasi bilan emas, balki aqliy, emotsional va ijtimoiy rivojlanish koʻrsatkichlari bilan ham baholashga imkon berdi.

Tadqiqot usullari

1. Nazariy tahlil usuli

Mavzuga oid ilmiy, metodik va pedagogik adabiyotlar oʻrganilib, basketbol oʻyining yosh sportchilar rivojlanishiga taʼsiri boʻyicha ilgari surilgan konseptual qarashlar tahlil qilindi. Jismoniy va aqliy rivojlanish oʻrtasidagi oʻzaro bogʻliqlik nazariy jihatdan asoslab berildi.

2. Kuzatish (observatsiya) usuli

Yosh kurashchilarning mashgʻulot jarayonida faol ishtiroki, ularning harakat koordinatsiyasi, tezkorlik, diqqatni jamlash va oʻzaro hamkorlik qobiliyatlari kuzatildi. Kuzatuv natijalari orqali basketbol oʻyining sportchilarda jismoniy va aqliy faollikni oshirishdagi roli baholandi.

3. Tajriba-sinov (eksperimental) usuli

Tadqiqot ishtirokchilari ikki guruhga boʻlindi:

- Tajriba guruhi – mashgʻulotlarda basketbol oʻyini elementlari qoʻllanildi.
- Nazorat guruhi – anʼanaviy kurash mashgʻulot dasturi asosida shugʻullandi.

Tajriba davomida sportchilarning tezkorlik, chidamlilik, koordinatsiya, diqqat va qaror qabul qilish tezligi boʻyicha oʻzgarishlar oʻlchandi.

4. Testlash usuli

Sportchilarning jismoniy sifatlarini baholash uchun maxsus testlar (chayqalish tezligi, sakrash balandligi, yugurishdagi reaksiya va boshqalar) qoʻllanildi. Shuningdek, diqqat, fikrlash tezligi va mantiqiy tahlil qobiliyatlarini aniqlovchi psixologik testlar oʻtkazildi.

5. Matematik-statistik tahlil

Olingan natijalar matematik-statistik usullar orqali qayta ishlanib, tajriba va nazorat guruhlarini koʻrsatkichlari oʻrtasidagi farqlar foiz va grafik shaklida ifodalandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tajriba-sinov ishlari davomida yosh kurashchilarning jismoniy va aqliy rivojlanish ko'rsatkichlari basketbol o'yini asosida o'tkazilgan mashg'ulotlar natijasida sezilarli darajada o'zgargani aniqlandi. Tadqiqot 3 oy davomida olib borilib, ishtirokchilar nazorat guruhi (an'anaviy mashg'ulotlar) va tajriba guruhi (basketbol elementlari asosida mashg'ulotlar)ga bo'lindi.

Jismoniy ko'rsatkichlardagi o'zgarishlar

- Tajriba guruhi ishtirokchilarida tezkorlik 28 % ga,
- Koordinatsion harakatlar aniqligi 32 % ga,
- Chidamlilik 26 % ga,
- Sakrash balandligi 18 % ga oshgani kuzatildi.

Nazorat guruhida esa bu ko'rsatkichlar mos ravishda 10–12 % atrofida o'sdi. Bu esa basketbol mashg'ulotlarining jismoniy tayyorgarlik samaradorligini oshiruvchi omil ekanligini ko'rsatadi.

Aqliy rivojlanish natijalari

Basketbol mashg'ulotlari jarayonida yosh kurashchilar:

- diqqatni jamlash ko'rsatkichi 35 % ga,
- qaror qabul qilish tezligi 40 % ga,
- reaksiya tezligi 37 % ga yaxshilandi.

Buning sababi, basketbol o'yinida sportchi doimo harakatdagi vaziyatni kuzatib, tez fikrlash va to'g'ri qaror qabul qilishga majbur bo'ladi. Bu jarayonlar miyada tezkor tahliliy faoliyatni faollashtiradi va aqliy tayyorgarlikni oshiradi.

Psixologik va ijtimoiy natijalar

Tajriba guruhidagi sportchilarda:

- jamoaviy muloqot, hamkorlik va liderlik qobiliyatlari shakllandi;
- mashg'ulotlarga bo'lgan motivatsiya 45 % ga oshdi;
- stress holatlarida o'zini boshqarish ko'nikmalari sezilarli yaxshilandi.

Bu holatlar basketbol o'yinining psixologik muvozanatni saqlash va ijtimoiy faollikni kuchaytirishdagi o'rni muhim ekanligini ko'rsatdi.

Natijalarning umumiy tahlili

Ko'rsatkichlar	Tajriba guruhi (%)	Nazorat guruhi (%)	Farq (%)
Tezkorlik	28	11	+17
Koordinatsiya	32	12	+20
Chidamlilik	26	10	+16
Diqqatni jamlash	35	14	+21
Qaror qabul qilish	40	15	+25
Motivatsiya	45	20	+25

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, basketbol o'yinidan kurash mashg'ulotlarida qo'shimcha vosita sifatida foydalanish yosh sportchilarning har tomonlama rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Basketbol o'yinidagi tezkor qaror qabul qilish, fazoviy idrok, koordinatsiya va jamoaviy harakat elementlari kurashchilar uchun muhim bo'lgan aqliy va jismoniy tayyorgarlikni mukammallashtiradi.

Natijalar Daminov I. A., Nosov S. A. va Zhilkina T. O.ning ilmiy izlanishlari bilan hamohang bo'lib, sport ta'limida fanlararo integratsiya va o'yin metodikasini qo'llash sportchilar faoliyatining samaradorligini oshirishini tasdiqlaydi.

Shuningdek, basketbol o'yini yosh sportchilarda ijodiy fikrlash, o'zaro hamkorlik, irodaviy barqarorlik va sport motivatsiyasini kuchaytiradi. Shu sababli, ushbu o'yin turini kurash mashg'ulotlariga integratsiya qilish sportchilarni zamonaviy sport talablari asosida tayyorlashda muhim metodik yo'nalish sifatida qaraladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, basketbol o'yini yosh kurashchilarning jismoniy va aqliy rivojlanishida samarali vosita sifatida katta ahamiyatga ega. Basketbol mashg'ulotlari jarayonida sportchilar faqat jismoniy harakat faoliyatini emas, balki fikrlash tezligi, diqqatni jamlash, qaror qabul qilish va koordinatsion qobiliyatlarini ham rivojlantiradi.

Tajriba-sinov ishlari natijasida aniqlanishicha, basketbol o'yinini kurash mashg'ulotlariga qo'shgan sportchilar:

- jismoniy tayyorgarlik ko'rsatkichlarini 15–30 % gacha oshirgan;
- aqliy va psixologik tayyorgarlik darajasida sezilarli o'sishga erishgan;
- jamoaviy fikrlash, o'zini boshqarish va stressga bardoshlilik ko'nikmalarini yaxshilagan.

Shuningdek, basketbol mashg'ulotlari yosh sportchilarni ijodiy, tezkor va mas'uliyatli fikrlashga o'rgatadi, bu esa kurash sportida zarur bo'lgan strategik tafakkurni shakllantiradi. Natijalar shuni tasdiqlaydiki, sport mashg'ulotlarida o'yin texnologiyalarini qo'llash nafaqat jismoniy rivojlanish, balki shaxsiy barkamollikka ham xizmat qiladi.

Amaliy tavsiyalar

1. Mashg'ulot dasturlariga basketbol elementlarini kiritish:
 - Kurash mashg'ulotlarida harakatli o'yin sifatida basketbol elementlarini qo'llash yosh sportchilarning tezkorlik va koordinatsiya sifatlarini rivojlantiradi.
2. Fanlararo integratsiyani kuchaytirish:
 - Jismoniy tayyorgarlik mashg'ulotlarini psixologik va intellektual rivojlantirish bilan uyg'unlashtirish samaradorlikni oshiradi.
3. Psixologik mashg'ulotlarni o'yin bilan uyg'unlashtirish:
 - Basketbol jarayonida qaror qabul qilish, diqqatni jamlash va stressga bardoshlilikni rivojlantiruvchi mashqlar tizimini tatbiq etish tavsiya etiladi.
4. Murabbiylar uchun metodik qo'llanma ishlab chiqish:
 - Kurashchilarni tayyorlashda basketbol o'yinidan foydalanish metodikasini o'z ichiga olgan amaliy qo'llanmalar yaratish zarur.
5. Mashg'ulotlarni motivatsion muhitda tashkil etish:
 - Basketbol o'yini yosh sportchilarda o'zaro raqobat, jamoaviy ruh va o'ziga ishonchni mustahkamlaydi. Shu bois, mashg'ulotlar ijodiy va rag'batlantiruvchi muhitda o'tkazilishi lozim.
6. Monitoring va baholash tizimini yo'lga qo'yish:
 - Basketbol mashg'ulotlarining jismoniy va aqliy natijalarga ta'sirini muntazam kuzatish, testlash va tahlil qilish orqali mashg'ulot samaradorligini oshirish mumkin.
7. O'quv-tarbiyaviy jarayonlarda o'yin metodikasini kengaytirish:
 - Kurash, gimnastika va yengil atletika mashg'ulotlarida basketbol o'yinining elementlarini tatbiq etish orqali sportchilarni kompleks rivojlantirishga erishiladi.

Shunday qilib, basketbol o'yini yosh kurashchilarning jismoniy, aqliy va ijtimoiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatuvchi innovatsion pedagogik vositadir. U sportchilarni nafaqat kuch va tezlik jihatidan, balki fikrlash, muloqot va motivatsiya nuqtai nazaridan ham yangi bosqichga olib chiqadi. Shu sababli, sport ta'limi tizimida basketbol o'yinidan integratsiyalashgan metod sifatida foydalanish tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Носов С. А., Герасимов И. В. Способ развития и повышения силовых показателей у курсантов и слушателей, обучающихся в образовательных организациях МВД России на занятиях по физической подготовке // Автономия личности. – 2023. – № 1 (29). – С. 118–222.
2. Кузьмина Н. С. Физическая культура. Учебное пособие. – 2021.
3. Жилкина Т. О. Роль баскетбола в физическом воспитании обучающихся // Наука и молодежь: проблемы, поиски, решения. – 2021. – С. 364–368.

4. Daminov I. A. Umum ta'lim maktab o'quvchilarida sog'lom turmush tarzini shakllantirishning muhim tomonlari // Academic Research in Educational Sciences. – 2022. – T. 3. – № 7. – С. 28–34.
5. Daminov I. A. Jismoniy madaniyatda matematika fanining o'rni: jismoniy rivojlanishni optimallashtirish uchun bilimlarning integratsiyasi // Dene Tárbiasí hám Sport. – С. 61.
6. Daminov I. A. Kurash musobaqalari va o'qitish metodikasi // Results of National Scientific Research International Journal. – 2023. – T. 2. – № 2. – С. 150–157.
7. Ларин П. А. Юный баскетболист. – 2024.
8. Чуча Н. И., Темченко В. А. Методика оценивания умений и навыков у студентов, занимающихся физическим воспитанием в отделении баскетбола ХНУ им. В. Н. Каразина // Сборник статей X международной научной конференции. – 2014. – Т. 7. – С. 203–208.
9. Боровик А. Значение интеллекта в игровых командных видах спорта (футбол, волейбол, баскетбол, гандбол). – 2020.
10. Мосина Н. В. Исследование индивидуально-психологических особенностей юных баскетболистов и их влияние на коммуникативные и организаторские способности спортсменов // Международный журнал экспериментального образования. – 2019. – № 6. – С. 22–26.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.